

”Situationen i världen är ett nytt kallt krig”

(Intervju med Gilbert Achcar)

[Ur [International Viewpoint](#), 19 mars 2023. Intervjuare Thierry Labica, från franska NPA. Intervjun gjordes i samband med publiceringen av Achcars nya bok, *The New Cold War: The United States, Russia, and China from Kosovo to Ukraine*, London: Saqi Books, 2023. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Thierry Labica: Första frågan gäller hur du karakteriserar den internationella situationen, när du ger begreppet ”Kallt krig” ett andra liv. Kalla kriget antas ha slutat runt 1990. Så var ska vi placera det och hur ska vi karakterisera detta förnyande?

Gilbert Achcar: Boken som jag ger ut i år grundar sig delvis på den bok jag publicerade på franska 1999, med samma titel. Undertiteln har förstås förändrats, men huvudtiteln (Det nya kalla kriget) är densamma. 1999 hade boken undertitel ”Världen efter Kosovo”, och den som kommer ut nu har undertiteln ”USA, Ryssland och Kina, från Kosovo till Ukraina”. Svaret på frågan finns i intervallet mellan de två böckerna. På 1990-talet ägde det rum en övergång till ett nytt kallt krig. Det gamla slutade när Sovjetunionen försvann. Det hade fastställt en viss sorts internationella förhållanden, och hade under sina sista decennier sedan Washingtons svängning om Kina under Nixon och Kissinger sett en allians mellan USA och Kina mot Sovjetunionen. Sovjetunionens sönderfall förändrade många saker, med uppkomsten av ett mycket försvagat postsovjettiskt Ryssland och möjligheten till nya relationer mellan Beijing och Moskva.

1990-talet var en övergångsperiod. Liksom alla stora historiska vattendelare innehöll den flera

möjligheter, men alla dessa var beroende av ett centralt beslut i ett land som enligt dåtidens uttryck var medvetet om att det genomgick ett "unipolärt ögonblick". Det var förvisso ett mycket bra uttryck, eftersom det uttryckte både USA:s herravälde och det övergående historiska ögonblicket (inte "historiens slut"!). Under 1990-talet var det Clintonadministrationen som ställdes inför världen efter kalla kriget, och de val den tvingades göra var inte självklara. Det förekom verkliga debatter och motsättningar inom det amerikanska etablissemanget om vad man skulle göra med Ryssland, och i synnerhet vad man skulle göra med NATO, det i detta sammanhang knivigaste problemet.

Administrationen kom att välja att inte bara behålla NATO, trots upplösningen av Sovjetunionen och Warszawapakten, utan också omvandla alliansen till en intervenerande organisation (Balkan, Afghanistan, etc.), liksom och framförallt utvidga den österut, och inkräkta på det som brukade vara den sovjetiska inflytelsesfären, och till och med på republiker i det tidigare Sovjetunionen: till att börja med baltstaterna, och med avsikt att även ta med Ukraina och Georgien. Dessa val försämrade relationerna till Ryssland avsevärt. De avgjorde den nationalistiska frustration, som tillsammans med den Weimarliknande ekonomiska situation som Ryssland upplevde på 1990-talet, skapade Vladimir Putin. Efter att 1999 ha tagits in av Jeltsin, blev Putin president 2000. Han representerar kulmen på denna övergångsfas, då USA frös ut både Ryssland och Kina. Ty det var samma Clinton-administration som slog in på armbrytning med Kina, vilket ledde till de allvarligaste spänningarna med Beijing sedan 1950-talet. Det var så Ryssland och Kina på ett naturligt sätt pressades att samarbeta, inte minst genom Rysslands massiva försäljning av vapen, inklusive avancerade vapen, till Kina.

På detta sätt placerades beståndsdelar på plats, som tillsammans med NATO:s krig i Kosovo som förbigick FN och genomfördes trots motstånd från både Beijing och Moskva, omvandlade världssituationen till ett nytt kallt krig.

Det har under de senaste åren förvisso talats en hel del om ett nytt kallt krig, mer exakt mellan USA och Kina. Jag tänker på de senaste händelserna och spänningen kring Taiwan, på handelskriget lite tidigare under Trumps presidentperiod, och redan före det på Obamas politik med "inriktning på Asien" och fientligheten mot Kinas nya ambitioner i hela den sydasiatiska regionen och bortom den. Sedan vändpunkten på 1990-talet som du nämnde, verkar det som om det skedde ytterligare förändringar av USA:s inställning till Kina, som ledde till ett specifikt kallt krig mellan USA och Kina. Är detta enligt din uppfattning fallet, och hur bedömer du i så fall denna speciella utveckling?

Frågan om Taiwan återkom på 1990-talet. När USA under Nixon erkände Folkrepubliken Kina, så bekräftade de att den vidhöll politiken "Ett Kina", som också försvarades av Guomindangregeringen på Taiwan. Således åtföljdes Washingtons erkännande av Beijing av att Taiwan med amerikanskt samförstånd lämnade FN. USA:s relationer med Taiwan var utan större komplikationer så länge Guomindang härskade på ön. Saker och ting förändrades när den taiwanesiska självständighetsrörelsen kom till makten, vilket sammanföll med Kinas ekonomiska uppsving på 1990-talet. Det var inte längre 1970-talets eller till och med 1980-talets svaga Kina. Efter Sovjetunionens frångående och Rysslands utmattning började USA mer och mer se Kina som en möjlig främsta rival. De ser, eller snarare vill se, Kinas ekonomiska uppsving som en ökande fara, eftersom det är ett sätt för USA att rättfärdiga att det behåller sina europeiska och japanska allierade och andra asiatiska allierade, inklusive Sydkorea, under sitt förmyndarskap. På 1990-talet började Washington fram-

ställa Ryssland och Kina som faror för västsystemet, och pressade därmed dessa två länder att samarbeta. Det var på så sätt förutsättningarna för ett nytt kallt krig skapades.

Det avgörande ögonblicket här är kriget i Kosovo, som utgör en förändring, lite som 1949 för det första kalla kriget. Före det var den förhärskande diskussionen fortfarande den ”nya världsordning” som Bush senior utlovade – en ”ny världsordning” som skulle baseras på internationell lagstiftning. Men här engagerade sig USA (den här gången med NATO, vilket gjorde det hela ännu värre) i ett krig i Kosovo, förbigick Säkerhetsrådet och orsakade avsevärd irritation och bekymmer för både ryssarna och kineserna.

Denna övergång inleder således en kalla-krigs-situation i den meningen att USA mycket tydligt behöll väldigt höga militära utgifter (i linje med kalla krigets främsta kännetecken, som var att USA hade en hög nivå på militärutgifterna, i enorm motsats till vad som hade varit standard innan Andra världskriget). Inför detta beslutade Ryssland att satsa på sin militära teknologi, den enda industri-sektor som Sovjetunionen efterlämnade som fortfarande presterade. Å andra sidan började Kina successivt utvidga sitt rustningsprogram. De visste att de först behövde bygga upp sig ekonomiskt, och intog därför i många år en ganska försonlig inställning, bestämd men inte aggressiv, något som Beijing kallade ”fredlig utveckling”. Kina behövde investeringar från USA och väst alltmedan de utan att skryta byggde upp sin militära styrka. Vad gäller Ryssland kunde de tack vare de stigande oljepriserna investera massivt i militärsektorn, som dessutom utgjorde deras främsta exportindustri av avancerade produkter.

Efter attackerna den 11 september 2001, och inför den hämndlystna offensiv som leddes av USA och stöddes av en chockad allmän opinion, höll sig de två länderna – Kina och Ryssland – i bakgrunden till Washington. De red ut stormen. Men med ockupationen av Irak 2003 förändrades saker och ting – det var det andra avgörande ögonblicket för att försämra de internationella relationerna. Det var den andra militära operation som USA genomförde mot internationell lagstiftning, samtidigt som de förbigick säkerhetsrådet på grund av Moskvas och Beijings, men i detta fall också Paris’ och Berlins. motstånd.

Ryssland svalde med eller mot sin vilja det beska pillret med baltstaternas anslutning till NATO 2004, men utsåg Georgien och Ukraina till en röd linje. Det var när George W Bushs administration beslutsamt visade att de tänkte integrera Georgien och Ukraina som saker och ting helt började spåra ur. De ryska militära invasionerna i Georgien 2008 och sedan Ukraina 2014 ledde rakt till den nuvarande situationen.

Dessa förklaringar är en bra möjlighet att höra din åsikt om en återkommande fråga idag: det förs en hård debatt om hur Kina ska karakteriseras, som enligt vissa också har blivit en fullfjädrad imperialiststat. Vad anser du om det?

För mig verkar det helt klart att det är rimligt att karakterisera det kinesiska systemet som en byråkratisk kapitalism. Döremot är jag mer försiktig med att karakterisera Kina som ”imperialistiskt”. Jag tror att det är en mycket mer komplicerad fråga som kräver en förfinad analys av de kinesiska investeringarna utomlands och deras syfte. Det är långtifrån säkert att Kina får några större vinster av det de företar sig utomlands, i synnerhet projektet Ett bälte, en väg. Detta program har hittills kostat Kina mycket mer än de har tjänat. Jag är därför mer förbehållsam om att beteckna Kina som ”imperialistiskt”, vilket också skulle innebära att dess ekonomiska relationer med t ex

Afrika ska behandlas på samma sätt som man behandlar Afrikas ekonomiska relationer med Frankrike eller USA. Jag är inte säker på att det stämmer, och att om en revolutionär regering skulle uppstå i Afrika, den skulle tvingas anta samma inställning till alla dessa stormakter.

Så för tillfället har jag förbehåll om det. Det finns en definitiv skillnad mellan att karakterisera ett land som kapitalistiskt och att karakterisera det som imperialistiskt, vilket enligt den klassiska definitionen skulle innebära att den kinesiska staten domineras av storkapitalet och är indraget i den globala kampen om att tillägna sig världen. För mig förefaller det som om den kinesiska byråkratiska kapitalismen inte passar denna beskrivning. Det är en speciell situation där en ursprungligen stalinistisk byråkrati dominerar både staten och ekonomin. Maktens drivkraft är denna säregna byråkratiska sammanslagning. Dessutom är Kina en stat som har uppstått i det globala syd, fortfarande långt efter västländerna vad gäller BNP per capita. Av dessa olika skäl verkar det mer diskutabelt att placera det i kategorin imperialistiska länder.

Jag tvekar å andra sidan inte att kalla Ryssland imperialistiskt. Putins regim har utvecklats i en riktning som till och med kan beskrivas som nyfascistisk, i den meningen att den uppvisar en del av fascismens ideologiska och politiska drag, kombinerat med en demokratisk skepnad och periodvis stöd till allmän rösträtt som är typiskt för dagens nyfascism. Den ryska staten behärskas av stora monopolgrupper som Gazprom, där gränsen mellan privat och offentligt är mycket uppluckrade, och vars förhållande till resten av världen är tydligt imperialistiskt, ett förhållande av exploatering och dominans. Denna genomsläpplighet mellan det offentliga och det privata är kännetecknande för dagens ryska kapitalism. Vi kan till och med se den verka på militär nivå med den statliga armé som är känd under namnet Wagnergruppen.

Hur upplever du att förståelsen av konflikten i Ukraina utvecklas (eller inte) inom olika delar av vänstern efter ett år av rysk invasion och blodbad, i ljuset av de stora motsättningar och viktiga olikheter mellan bedömningarna som uppstod i början av kriget?

Vad gäller debatten inom vänstern, är den en fortsättning av en rad debatter som utvecklades efter sekelskiftet, till att börja med invasionen av Irak, där saker och ting var relativt sett enklare. Sedan var det krigen som interventionen i Libyen, eller interventionerna i Syrien, där de ”goda” och de ”onda” inte nödvändigtvis var så tydliga som tidigare. Under invasionen av Irak var det kalla krigets ”onda” (i synnerhet USA och Storbritannien) fortfarande inblandade, men vi mötte redan en tyrannisk och kriminell regim, Saddam Husseins. De efterföljande fallen var ännu mer komplicerade. Det har varit väldigt besvärligt för de som var vana vid en reflexmässigt väst- och särskilt USA-fientlig reaktion. Därav följde en uppenbar förvirring inom den radikala vänstern. Men det är ändå mycket svårt för någon inom vänstern att försvara den ryska invasionen av Ukraina. Det finns förvisso personer som påstår sig stå till vänster och ändå gör det, eller till och med stöder Putin, men det är illvilliga karikatyrer som inte längre kan ursäkta sig med att de försvarar en antikapitalistisk tyranni, eftersom Putins Ryssland, till skillnad från Stalins, domineras av en sorts kapitalism som till och med är vildare och mer bakåtsträvande än västländernas kapitalism. Frågan som har debatterats mest inom vänstern är och man ska gå mot att beväpna Ukraina. I denna fråga är de som säger att invasionen av Ukraina är förkastlig och fördömer den helt inkonsekventa när de kräver att Ryssland ska dra tillbaka sina trupper men samtidigt är mot att beväpna Ukraina! Om man anser att Ukraina har angripits av en granne som dessutom är en mycket starkare imperialistisk stat, så innebär det att Ukraina är förtryckt och har rätt att försvara sig, och förtjänar vårt stöd. Om denna förtryckta nation

har rätt till självförsvar, så betyder det att den har rätt att beväpna sig, och beväpna sig varhelst den kan få vapen. Det handlar om grundläggande följdriktighet.

Men man ska inte gå i fällan att anamma retoriken som framställer det nuvarande kriget som ”demokratiernas” krig mot ”auktoritära” länder. Jag har just kallat Putins regim nyfascistisk, men det finns ingen anledning att stöda de konkurrerande imperialistmakter som USA och NATO är, mot Ryssland. USA och NATO utnyttjar den situation som Putin har skapat för sina egna intressen, som absolut inte har med ”försvar av demokratin” att göra. Det är hyckleri. Det är lätt att identifiera de antidemokratiska regeringar som Washington, London, Paris och Berlin kommer mycket väl överens med.

I slutändan finns det ett nytt kalla-kriget-sammanhang med militära investeringar och strategier som rättfärdigar att detta begrepp används. Men hur är det med de ideologiska diskussionerna och rättfärdigandena, i banalt aktiv och propagandistisk mening? Det som genast dyker upp i sinnet är hur man har använt ”kriget mot terrorismen” (givetvis utan att ifrågasätta att terrorism verkligen kan existera), islamofobi, men också en viss diskussion om ”Kina”, med ett på senare tid minst sagt slött likställande av Ryssland-Ukraina med Kina-Taiwan, som om alla ”orientaler” var ödesbestämda att handla på samma sätt, trots de avsevärda skillnaderna i historia, situationer och vad som står spel. Även om det skulle uppstå en konflikt mellan Kina och Taiwan, så kan det inte bli en enkel repetition av scenariot med Rysslands invasion av Ukraina...

Det är ännu en anledning att vara förbehållsam med att karakterisera Kina som imperialistiskt, vilket ger upphov till en rad sådana paralleller som kan vara förvirrande. Det historiska och lagliga sammanhanget för Kinas relationer med Taiwan är helt andra än Rysslands förhållande till Ukraina. Det betyder naturligtvis inte att Kina skulle ha rätt att invadera ön, men att denna fråga borde behandlas med mycket större försiktighet och takt av USA, vars inställning är alltmer provokativ, de agerar mer som en pyroman än en brandsoldat. Tyvärr dras Washingtons kollegor i NATO och andra militärallianser med i denna konfrontation. I synnerhet Europa svansar efter och saknar verklig suveränitet gentemot USA, något som har förvärrats efter Rysslands invasion av Ukraina. Om man kunde säga om Saddam Hussein och Usama bin Ladin att Washington ha varit tvungen att uppfinna dem om de inte hade existerat, så gäller precis samma sak Vladimir Putin. Han är en av Washingtons användbara fiender, de som tjänar dess strategi att dominera världen.

Vi lever i en tid då många liberala demokratier driver i riktning mot det som kallas en auktoritär liberalism, eller i riktning mot yttersta högern. Denna utveckling äger rum i ett klimat som präglas av propagandistiska utbrott mot ”wokeism”,* feminism, antirasism, etc., vilket i själva verket är ett väldigt aggressivt angrepp på vad en stor del av den nuvarande vänstern står för. Jag undrar vad du skulle identifiera som det nya kalla krigets retorik och strategi. Vi känner till ”antiterrorism”, ”hotet från Kina”, panikartad islamofobi. Men skulle du ta med kampen mot ”wokeism”, som är en verklig epidemi nu, inom ramen för det nya kalla krigets retorik, på samma sätt som demoniseringen av kommunism eller socialism under det första kalla kriget? Eller är det något annat?

Jag tror snarare att frågan om ”wokeism” är resultatet av en sjukdom inom kapitalismen själv, inom det borgerliga styret. Man måste inte tillhöra den radikala vänstern för att försvara transpersoner, för

* Ungefär ”politiskt korrekt” - öa.

att vara feminist eller antirasist. Det finns trots allt en stor skillnad mellan till exempel Hillary Clinton och Donald Trump på ideologisk nivå. Vi bevittnar snarare utvecklingen av en diskussion som är en del yttersta högerens globala uppsving, ett uppsving som har förstärkts och accelererat sedan den stora recessionen 2007-2009.

Ursprunget till detta går tillbaka till den nyliberala svängningen, som ledde till en destabilisering av samhällsförhållandena i global skala, vilket till en början ledde till en ökad fundamentalism inom alla religioner, och förvisso inte bara inom islam, ökade identitetsbaserade begränsningar, rasism, främlingsfientlighet och yttersta höger. Allt detta följde med den nyliberala förändringen. Och sedan blev krisen 2008 en stark utlösare, som skyndade på saker och ting och pressade dessa förändringar ännu längre högerut i hela världen. Mot denna bakgrund av de progressiva ideologiernas sönderfall, av identitetsbaserade spänningar som orsakades av den nyliberala sociala destabiliseringen, skapades en jordmån som tillät yttersta höger att gå framåt. Det är framförallt dessa krafter som sprider retorik av en sort som är främlingsfientlig, rasistisk, kvinnofientlig, mot hbtq, etc. Som vanligt anammar den så kallade "mitten-höger" delar av denna reaktionära retorik, och tror att de på detta sätt kan bromsa sin egen nedgång inför den sociala radikaliserings. Det är därför jag anser att det finns en ideologisk kris i själva det borgerliga styrets kärna.

Det är inte i första hand ett vapen mot vänstern som den tidigare kalla-krigs-retoriken. Det beror tyvärr främst på att vänstern är alltför svag på global nivå för att utgöra någon större fara för kapitalismen. Fascismens framväxt på 1930-talet ägde rum mot bakgrund av Sovjetunionens existens och en kommunistisk rörelse som var mycket starkare än dagens radikala vänster. På samma sätt skapade Sovjetunionens existens som en motvikt till USA, tillsammans med en stark kommunistisk rörelse och ett uppsving för antikoloniala vänsterrörelser under decennierna efter Andra världskriget, en situation som skiljer sig avsevärt från den som finns idag. Yttersta högerens nuvarande uppsving är därmed inte ett hinder för kommunismen (eller något som kan likna det) som den var på 1930-talet, och kapitalet letar inte efter en retorik mot vänstern som ska ersätta kalla-krigs-retoriken. Det är snarare i första hand ett gräl inom kapitalismen själv mot bakgrund av krisen. Som vänsteranhängare är vi givetvis oroad, eftersom de är våra dödsfiender. Men vi befinner oss i ett annat historiskt sammanhang. Med det sagt kan vi konstatera att den så kallade mitten-höger ansluter sig till yttersta högerens retorik särskilt villigt när vänstern är starkare i ett visst land, vilket är fallet i Frankrike idag.

Lästips:

[Kina, Ryssland och Ukraina](#). (Artikelsamling) Om Kinas ekonomiska och politiska relationer till Ryssland och Putins krig i Ukraina.

[Ryssland, Kina, USA, Indien och det nya kalla kriget](#). (Artikelsamling) Ryssland är inte så isolerat som det kan framstå i "väst". Åtskilliga stora länder (däribland Kina, Indien och Pakistan) har vägrat ta klar ställning mot kriget. De har en egen agenda.

[Kina – en ny imperialism uppstår](#), av Pierre Rousset. Om Folkrepubliken Kinas omvandling till en imperialistisk stat.